

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version:

Roger Nylund : Frihet från, frihet till - begrundade skillnaden. Vasabladet 31.10.2020, s. 23.

"Frihet!" står det på plakatet. Mannen som håller upp det deltog tidigare i månaden i en demonstration mot munskydd och andra coronarestriktioner i Konstanz i södra Tyskland. FOTO: LEHTIKUVA/SEBASTIEN BOZON

Frihet från, frihet till – begrunda skillnaden

FRIHET. Ute i världen demonstreras det mot att den individuella friheten inskränks på grund av coronan. Roger Nylund reflekterar över den viktiga skillnaden mellan frihet från och frihet till.

I Tyskland sprider sig "splittringens gift" (VBL 29.10) i form av protester mot de restriktioner som införs för att stävja den andra vågen av coronapandemin som nu tar fart. Man protesterar mot att den individuella friheten inskränks.

Frihet har allt sedan franska revolutionen och USA:s självständighetsförklaring varit ett hyllat begrepp. I båda dessa sammanhang var det frihet från som var budskapet. Frihet från tidigare förtryckande makt-havare. Tongångarna i Tyskland i dag låter som ett elo från dessa tider.

Kanske det är läge att lite reflektera över frihetsbegreppet. Det är för viktigt för att sumpas bort, missförstås, eller missbrukas. Få av oss ser vill frihet som något negativt, utom kanske då någon tonårsförälder som gärna skulle ge lite mindre frihet till sina lära barn.

FRIHET SOM SLAGORD har fungerat i nästan alla tider för att engagera massorna, men ofta har besvikelse följt. Vad blev av vars och ens frihet att söka sin egen lycka i USA? Visst finns den, men frihet från myndigheters inblandning blir lätt till den starkes rätt. Var finns då den svages rätt, den som inte är ekonomiskt eller mentalt resursstark? Då kan man som finländare kanske vara lite glad över att vara nordbo där man i samhällsbygget traditionellt har värnat om frihet till snarare än frihet från.

Isaiah Berlin myntade 1958 begreppen positiv och negativ frihet. Den negativa friheten är just den ovan beskrivna friheten från något oönskat. Den positiva friheten är frihet till något önskat.

Här vill jag hävda att man i historien, säkert med de bästa avsikter, gjort ett misstag då man trott att negativ frihet per någon mystisk automatik skulle leda till positiv frihet, alltså att människor ska få möjlighet till en utkomst, trygghet och att förverkliga sig själva. I den nordiska välfärdsmodellen har man inte litat på någon sådan automatik. Man har varit villig att pruta lite på den negativa friheten (frihet från att betala skatter) för att skapa alla de positiva friheter som ett tryggt välfärdssamhälle ger.

PERSONLIGEN GÖR JAG gärna den bytesaffären, väl medveten om att alla förmåner ett samhälle kan erbjuda också kommer att missbrukas av en del. Det vore samtidigt naivt att tro att inte också negativ frihet skulle missbrukas. Naomi Klein har kritiskt nagelfarit marknadsliberalismens tillämpningar i olika länder. För det stora flertalet blir det inte så mycket positiv frihet, alltså möjligheter att söka sin egen lycka, i länder där man satsat på frihet från myndighetsinflytande.

Shoshana Zuboff har granskat och analyserat följderna av frihet från begränsningar i cybervärlden. Där

"Också i cybervärlden verkar den negativa friheten, frihet från myndighetskontroll, misslyckas med att skapa något positivt."

känner vi oss kanske väldigt fria att uttrycka oss och att hitta just den typ av information vi letar efter. Men även där verkar den negativa friheten, frihet från myndighetskontroll, misslyckas med att skapa något positivt. De stora bolagen inom sociala media börjar enligt Zuboff redan gå vidare från att förutse vårt beteende till att kunna styra det – utan att vi vet eller märker det.

Näthet har blivit ett begrepp och ett betydande samhällsproblem, likaså fake news. Behöver jag nämna Vastaamo?

SÅ HUR ska vi då kunna skapa miljöer där människor får positiv frihet, frihet till det de önskar? Nu är jag ju dessvärre inte allvetande, så jag har inte svaret, men jag tror mig förstå att frihet från, negativ frihet, inte verkar vara vägen att gå. De nordiska välfärdsmodellerna har varit goda initiativ, som knappast är värda att reflekterat ge upp mot löften om att den fria marknaden ska lösa alla problem.

På ett personligt plan har frihet och individualism hyllats sida vid sida. Fri (och ensam) är stark.

Här vill jag tro som Patrik Hagman att "kanske en av 1900-talskulturens tragedier handlar om att man så allmänt kom att se individ och gemenskap som varandras motsatser, så att bara den som står självständigt på avstånd från all gemenskap kan vara stark och fri, och nå sann kunskap".

Hagman fortsätter:

"(...) kanske kommer vårt eget århundrade att bära med sig insikten om att det i verkligheten faktiskt förhåller sig tvärtom. Vi behöver odla och bygga gemenskaper som uppmuntrar till tillit och överlåtelse. Bara så kan individen bli stark, fri och sann."

Roger Nylund
lektor i produktionsekonomi vid Novia i Vasa

#Hagnancitaten är lånade ur Svenska kyrkans kulturböckrift Tidens Tecken.